

JORDI CASTELLANOS

La literatura com a investigació permanent

Text i fotografia: Josep M. Muñoz

Jordi Castellanos i Vila (Tagamanent, Vallès Oriental, 1946) és un dels més destacats historiadors de la literatura catalana. Nascut en una família nombrosa, catalanista i catòlica, d'arrels urbanes i rurals, va estudiar al seminari fins que, l'any 1965, va entrar a la Universitat de Barcelona per estudiar Romàniques i, alhora que abandonava les creences religioses, s'incorporava a l'activisme polític dins del Sindicat Democràtic d'Estudiants (SDEUB) i del Front Nacional de Catalunya, que llavors mirava de sintetitzar marxisme i catalanisme. El 1968 va entrar a treballar a l'Enciclopèdia Catalana, a la secció de literatura, etapa que, juntament amb les classes de Joaquim Molas als semiclandestins Estudis Universitaris Catalans, considera la seva formació més decisiva. En acabar la carrera, el 1970, se'n va anar de lector a Durham (Anglaterra), d'on va tornar l'any següent per incorporar-se com a professor a la Universitat Autònoma de Barcelona, on des del 1988 és catedràtic de filologia catalana i ha exercit un mestratge perllongat. A partir de la seva tesi (publicada com a *Raimon Casellas i el Modernisme*, 1983) ha esdevingut un dels principals especialistes en el Modernisme, tot i que ha estudiat també el Noucentisme i, en un treball encara en curs, la novel·la dels anys trenta. Ha publicat centenars d'articles sobre autors com Verdaguer, Josep Yxart, Víctor Català, Prudenci Bertrana, Joan Maragall, Gabriel Alomar, Josep Pijoan, Eugeni d'Ors, Joaquim Ruyra, alguns d'ells recollits en els llibres *Literatures, vides, ciutats* (1997) i *Intel·lectuals, cultura i poder* (1998). És un dels fundadors de la revista *Els Marges* (1974), de la qual és director, juntament amb Josep Murgades, des de l'any 1990. Entre 1979 i 1987 va ser, a més, redactor de *Recerques*. El 1986 va crear el Servei d'Informació Bibliogràfica de Llengua i Literatura Catalanes, TRACES, de consulta oberta (<http://www.traces.uab.es/tracesbd/>). A la universitat encapçala el Grup de Recerca de Literatura Catalana Contemporània, des d'on dirigeix diversos projectes i col·labora en l'organització de trobades científiques com "Pere Calders i el seu temps" (2000), autor de qui va comissariar una exposició al CCCB, i "La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana" (2005), del qual deriva el volum *L'escriptor i la seva imatge* (2005).

Vostè neix en una família nombrosa, de set germans, i d'origen rural. Només en part, d'origen rural. De fet, per part de la meva mare és una família de la petita pagesia, propietaris d'una masia, Santa Eugènia del Congost, situada en un indret molt estratègic, en el lloc més estret del Congost, en el camí de Vic, a Tagamanent. L'origen de la casa remunta al segle XII i perdura fins a l'actualitat, amb una continuïtat total, de manera que podem documentar unes trenta generacions de pagesos.

Inicialment, la casa depenia dels senyors de Santa Eugènia de Berga, és a dir d'aquell Bernat de Santa Eugènia que se'n va amb Jaume I a la conquesta de Mallorca, i aleshores devia ser una petita fortificació que servia —és la suposició que s'ha anat fent— per controlar el pas cap a Vic i, al mateix temps, l'aigua del Congost. Per tant, era un lloc estratègic on els Santa Eugènia hi tenien una gent de confiança. En un moment determinat, però, es venen els drets sobre aquell territori al senyor del Figueró i al de Tagamanent, i aquella gent queda com a simples pagesos. El més antic que coneixem és Guillem d'Esclèsia, esmentat en un document de l'any 1194; posteriorment el nom de la casa, Santaeugènia, queda com a nom de la família.

Venancio Castellanos era un militar liberal que va venir a Catalunya a combatre els carlins, però va connectar prou bé amb aquest país perquè el seu nét ja fos d'un catalanisme de soca-rel

Veig però que el cognom Santaeugènia es va perdre. La banda de la meva mare serà Santaeugènia fins al XIX, quan hi ha tota una sèrie de generacions de pubilles, que, quan s'estableix el Registre Civil, agafen els noms del marit: l'última a portar el cognom de Santaeugènia va ser la meva àvia, que es deia Vilardebò Santaeugènia. La meva mare es deia Vila Vilardebò, i era filla d'un comerciant de Sabadell que havia anat a Cuba —o sigui que puc dir que «el meu avi va anar a Cuba»— i en tornar es va casar amb la meva àvia i va salvar la casa, perquè el meu besavi Francesc Vilardebò era un personatge que havia reunit una sèrie de masies de Vallcàrquera, i s'havia convertit en un gran propietari, però a més s'ho havia cregut i va fer bastant d'hereu escampa, de manera que estava totalment endeutat: segons la tradició familiar, va perdre Can Oliveres —una masia que surt a *Els sots feréstecs* [de Raimon Casellas]— per deutes de joc. En canvi, aquest Vila que venia de Cuba era un comerciant i va tornar a lligar a la casa unes quantes propietats, no totes, que van sobreviure fins a la postguerra, quan encara teníem propietats cap a Vallcàrquera que es van haver de vendre amb la misèria de l'època.

I els Castellanos, d'on provenen? El Castellanos era un comandant de l'exèrcit liberal que va venir a Catalunya a combatre els carlins. No sembla que fos especialment bel·licós, perquè sempre es va estar a les oficines. Però bé, el militar Venancio Castellanos va connectar prou bé amb aquest país perquè el seu nét, Josep Castellanos, fos un dels fundadors del Centre Excursionista de Catalunya, o sigui d'un catalanisme de soca-rel. I d'aquí ve la família del meu pare, barcelonins i que més aviat tenien professions liberals: era gent que havien anat a la universitat, farmacèutics, metges, un advocat, etc.

I com es van conèixer, doncs, els seus pares? L'avi aquest de Cuba es va morir molt jove: havia tingut cinc fills dels quals només va sobreviure la meva mare, que va ser la pubilla, i a ella la va cuidar com una flor d'hivernacle un oncle-avi meu, que era de Sant Andreu de Palomar, i que es va fer càrrec de l'administració de la casa. Ella es va formar a Barcelona, a l'Institut de la Dona, i va ser quan va conèixer el meu pare. Ell era barceloní, però el seu ideal de vida hauria estat poder viure del camp. I ho va poder fer en la immediata postguerra, quan va deixar la farmàcia i se'n van anar a viure a Santa Eugènia. Era farmacèutic, però la feina de botiguer que això comportava no li agradava gens...

I per tant, als anys quaranta, es van establir a Santa Eugènia, on jo vaig néixer i em vaig formar. El meu pare feia carbó vegetal amb fusta dels boscos d'alzina de Can Bosc, sobre el Figueró, i com que era l'època de l'autarquia, tenia mercat. Però quan entra el petroli, el negoci s'enfonsa i el meu pare es veu obligat a tornar a Barcelona, a posar farmàcia, i la casa de pagès comença a anar de capa caiguda... Darrerament, jo he intentat recuperar un camp abandonat, plantant-hi 1.300 oliveres, i aquesta és la meva altra professió de caps de setmana, a la qual he dedicat moltes hores i moltes ganes.

Per tant, vostè ha heretat del seu pare aquesta dualitat entre camp i ciutat. Sí, si el meu pare veiés ara aquell camp d'oliveres, n'estaria contentíssim! Jo vaig néixer a Santa Eugènia, el 1946, però després, als set o vuit anys, vam anar a viure a Barcelona, al Guinardó. A la meva mare li va costar molt adaptar-s'hi —no s'hi adaptaria fins que el meu pare no aconsegueix una farmàcia amb vivenda al barri de Sant Andreu, que és on ella havia estat de petita, i que encara era una mica poble, un lloc on la gent es coneixia i la meva mare s'hi trobava bé. Mentrestant, hi ha una època que els germans petits vivíem amb la mare a Santa Eugènia, i el meu pare tenia la farmàcia a Barcelona, amb els germans grans que estudiaven.

Quins estudis li van donar, a vostè? L'ambient de la meva família era molt religiós i, a més, per influència del capellà del poble, mossèn Adjutori Vilalta, que era un poeta verdaguèria, vaig entrar al seminari de la Conreria: allà hi vaig fer tot el batxillerat, i dos cursos més de Filosofia en el seminari de Barcelona, o sigui que m'hi vaig estar bastant de temps.

Jo no estic descontent del seminari, perquè a més és el moment en què es produeix tot el canvi ideològic que, dintre dels ambients religiosos, es va viure amb intensitat. Per exemple, jo hi vaig llegir Sartre i els existencialistes. Hi havia gent culturalment molt preocupada: va ser també un moment de canvi en la direcció del seminari, i vam viure un cert procés de politització; era el temps de l'aparició dels capellans-obrers... De tota manera, la meua sortida del seminari coincideix amb un enfonsament de tot el que podia ser el meu sentit religiós de la vida. Va ser sortir del seminari, entrar a la Universitat i deixar automàticament de ser creient... I vaig abraçar uns altres ideals, si vols paral·lels, de redempció del món, a través del marxisme, que és el que vam viure en els anys seixanta.

Familiarment, aquest canvi com és rebut? La meua mare era la persona que podia rebre més l'impacte, però ja n'havia rebut un altre anteriorment, quan un germà meu més gran, en Joan, també havia deixat el seminari. A més, la meua mare, que anava molt a l'església i feia catequesi, va anar a topar amb un capellà, Lluís Hernández, que era del PSUC i que més tard va ser alcalde de Santa Coloma de Gramenet. Jo vaig aprendre a anar amb moto en una moto seva... Tot plegat va cauteritzar els danys que podia haver causat en la família.

Això la va ajudar molt a evolucionar: recordo que va patir molt abans de morir, perquè estava molt malament, excepte el cap que el tenia molt clar, i va arribar a enviar una carta al bisbe Jubany en què li qüestionava que l'Església no admetés l'eutanàsia. O sigui que va fer tot un procés de plantejar-se la qüestió religiosa... No en va sortir mai, evidentment, d'aquesta tradició; però en tot cas ella va canalitzar la seva religiositat per aquestes vies socials, progressistes, que oferia l'Església en aquells moments i que no sé si ara té.

Quina mena de formació hi feien, al seminari? Hi havia tota la part estrictament religiosa, les hores de resar i de vespres, i de la missa i de les comunions. Però el batxillerat era el que tocava, potser amb més llatí. A més, amb alguns molt bons professors, en particular a Literatura, fins al punt que dintre del grup d'amics havíem creat una mena de joc d'escriptura entre els «romàntics» i els «clàssics», i vam arribar a fer uns concursos literaris. Allà vaig descobrir des de Riba fins a, ai las!, López Picó, passant per Pere Quart i Espriu: recordo que vaig anar amb gent del seminari a una lectura semiclandestina de *La pell de brau* que feia la companyia Adrià Gual. I a més seguíem la Nova Cançó. Per tant, hi havia una integració en el món cultural que en el moment que en vaig sortir vaig canalitzar a través de la universitat.

Què li va afegir la universitat? La política, en primer lloc? Directament, l'entrada en un moviment polític-social com era l'SDEUB [Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona]. Encara que jo a la universitat vaig notar la meua no-pertinença a la

burgèsia, i per això no vaig entrar, amb perdó, al PSUC, que era *el* partit. Estic absolutament convençut que hi havia una diferència social, dintre de la gent polititzada, entre aquells que militaven al PSUC i els altres, que n'estàvem una mica marginats. Tot i això, tots fèiem curssets de marxisme, i hi estàvem interessats. En canvi l'afinitat personal amb gent com en Jaume Carbonell i altres em va portar a entrar al Front [Nacional de Catalunya], en el moment en què hi havia, al seu interior, el grup universitari que estava fent el procés cap al marxisme, de la mà de Josep Ferrer (a qui dèiem «el Nen»); vam fer un esforç de trobada entre el catalanisme i el marxisme. D'aquí va venir un grup que ens vam radicalitzar més que uns altres, i que vam promoure l'escissió que va portar a la creació del PSAN [Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans].

De tota manera, jo no vaig formar mai part del PSAN, perquè abans que no es constituís, jo n'havia sortit per l'esquerra: no estava d'acord que es creés un *partit*, perquè considerava que els partits acabaven sent víctimes del seu propi sistema i jo era més partidari de fronts, més

La sortida del seminari coincideix amb un enfonsament del meu sentit religiós de la vida. A la Universitat vaig abraçar uns altres ideals de redempció, a través del marxisme, que és el que vivíem als anys 60

combatius. Però això va durar molt poc, i al cap de quatre dies el PSAN ja em desbordava a mi per l'esquerra... A més, entretant jo havia anat deixant bastant la vida universitària, per anar entrant en la vida cultural a través de l'Enciclopèdia Catalana. Llavors ja acabava la carrera i ja tenia decidida la meua professió, que era la literatura catalana –tot i que, evidentment, en aquell moment separava la professió de com em guanyaria la vida, que m'imaginava que seria fent classes de literatura espanyola en un col·legi de monges.

Abans fins i tot d'acabar la carrera, té l'oportunitat d'entrar a l'Enciclopèdia Catalana, que s'acabava de crear. Jo em preocupava per trobar els mitjans per viure al marge de la família, i un cosí meu, el Carles Castellanos, que estava treballant a la secció de Llengua de l'Enciclopèdia, se n'anava al servei militar i em va animar a presentar-m'hi. Per preparar-m'hi, em vaig llegir les *Converses filològiques* de Pompeu Fabra, però el Jordi Carbonell [director de l'Enciclopèdia] em va preguntar a què em pensava dedicar, i em va posar a la secció de Literatura, on hi havia el Josep M. Benet i Jornet, que estava fent el servei militar, i el Joan-Lluís Marfany, que se n'anava a Liverpool, i on per tant hi faltava gent. Em

va dir que em posés en contacte amb un tal Joaquim Molas, que llavors jo no sabia qui era. I com que em va dir que allò era una «empresa socialista», i que tots ens tractàvem de tu, vaig trucar al Molas tractant-lo de tu, i he estat una de les poques persones que l'he tractat de tu des del principi...

Aquella empresa «socialista» era un caos, perquè entre treballadors, direcció i capital no ens enteníem gaire: cadascú tirava pel seu compte. Però per a mi va ser molt important. Només entrar em van donar els volums de la història de la literatura universal de la Pléiade: jo anava fent fitxes dels escriptors, i segons la importància que els donava la Pléiade els posava creuetes, per si a l'Enciclopèdia se'ls havien de dedicar més o menys ratlles. Per a mi va ser una formació impressionant. I amb sorpreses: un dia feies una reunió amb el Molas i sortia un tal Cole-ridge, que no tenies ni idea de qui era però que veies que era important! I així ens vam anar reciclant.

A en Molas, a més, el va tenir de professor als semiclandestins Estudis Universitaris Catalans... L'etapa de l'Enciclopèdia la vaig compaginar immediatament amb les classes d'en Molas als Estudis Universitaris Catalans. Entremig, a més, vaig fer el servei militar a Sant Boi: no vaig poder fer milícies, perquè vaig ser de la gent represaliada amb l'SDEUB. Per tant, vaig fer com vaig poder el quart curs de carrera, i al cinquè sí que m'hi vaig dedicar molt, perquè llavors ja tenia professors com Badia i Margarit, Riquer –d'ell anava a tres cursos al

Les classes semiclandestines d'en Joaquim Molas van ser l'aprenentatge d'un mètode nou, tal pel contingut com per les formes, d'enfrontament a la història de la literatura, i d'anàlisi dels textos

mateix temps– i Antoni Comas. I això ho compaginava amb les classes, que eren les que més m'interessaven, del dimarts al vespre, al carrer de Montcada, a la seu de l'Òmnium Cultural, amb en Joaquim Molas. Que, evidentment, per a tots nosaltres va ser l'aprenentatge d'un mètode nou, tal pel contingut com per les formes, d'enfrontament a la història de la literatura, i d'anàlisi dels textos. Ell exposava un panorama general, i després nosaltres interveníem amb la presentació d'anàlisis de llibres que eren debatuts per tots a classe. I com que hi havia gent bona discutidora, com en Josep M. Benet i Jornet, que és un molt bon lector i una persona per dir-ho així obsessiva amb les seves lectures, si ell llegia una cosa d'una determinada manera havia de demostrar que era així, i ho discutia fins al fons, i per tant ens obligava a tots a encarar-nos als llibres al màxim.

L'etapa de formació més important que vaig tenir, molt més que la universitat, van ser aquestes classes d'en Joaquim Molas i les discussions amb els companys. I les passejades: amb en Molas, amb l'Eva i la Blanca Serra, el Benet i Jornet, el Toni Serrà... vam crear un grup que sortíem al cinema i al teatre, i acabàvem tard a la nit: anàvem al Drugstore a mirar llibres, després acompanyàvem en Molas a casa seva i, si no s'acabaven les discussions, llavors en Molas ens acompanyava un tros a nosaltres, i després tornàvem cap a casa seva, fins a altes hores de la nit, conversant sobre política, sobre cultura, sobre llibres... En concret, recordo, discutint d'aquesta manera, una gran lectura d'en Molas sobre *La plaça del Diamant*.

Tot això va fer que anés deixant la política, i substituís la redempció del món –per dir-ho així– ja no per la religió, ja no pel marxisme, sinó per la via cultural. Jo sóc de la gent que he cregut i que crec que una bona formació cultural i la via de la lectura i de l'aprenentatge és una de les formes no només de dignificar la vida sinó també d'igualar la societat. És justament des de la instrucció, des de l'educació, que es pot aconseguir, més fins i tot que d'una manera econòmica, una equiparació entre les formes de vida. Per tant, jo he cregut molt, i crec, en la cultura –que justament per això és una de les coses que més s'ha reprimit en aquest món, perquè la cultura, sense semblar-ho, és molt més perillosa que no pas fer un piquet i trencar vidres. [L'entrevista té lloc el dia de la vaga general].

M'ha parlat poc de l'Enciclopèdia, d'aquell ambient tan polititzat... Sí, era tot molt polititzat, evidentment, perquè aquestes enciclopèdies, sigui la Salvat, la Catalana o la Planeta-Larousse, havien agafat tota la progressia del país, la gent més inquieta de la universitat. A més, l'Enciclopèdia Catalana inicialment ho havia fomentat, també: era una empresa que es declarava «socialista» però que no complia amb els mínims legals [envers els treballadors], i les revoltes «obreres» van ser bastant considerables. Vam lluitar per la sindicació i poc després vam topar amb els problemes de finançament de l'empresa: Edicions 62 no va poder sostenir el monstre en què s'havia convertit tot allò. L'Enciclopèdia va passar a mans de Banca Catalana, que va actuar amb criteris empresarials molt rígids i va extremar-ne el control. Un dia vam arribar a la feina i tot el material amb què estàvem treballant havia desaparegut, l'havien tancat, i vam estar pràcticament dos mesos anant-hi, perquè no podíem abandonar el lloc de treball, però sense fer res. Entremig, havien establert uns sistemes de control que nosaltres no acceptàvem: ens van posar uns «controladors» que fiscalitzaven la feina que fèiem.

És clar que nosaltres potser no fèiem tota la feina que hauríem de fer, però en part era també pel mateix sistema: si es volia fer una Enciclopèdia Catalana ideal, com es pretenia, on l'escriptor més recòndit o el bandoler més ínfim tingués la seva entrada, això t'obligava a vegades a anar a la Biblioteca de Catalunya un dia sencer per des-

prés escriure'n quatre ratlles... L'estat general d'investigació de la cultura catalana no estava al nivell amb què es pretenia que sortís el producte, i això volia dir que nosaltres havíem de fer un esforç suplementari d'informació que feia que costés d'acabar de redactar un article. El resultat era que l'empresa s'havia convertit en un negoci ruïnós i Banca Catalana, enmig de vagues i de tota mena d'accions per part nostra, ens va fer fora a tots i va crear un nou equip a la seva mesura.

A part d'això, és clar, érem gent jove, en ple Maig del 68, i allò era una mica xaixa: un dia arribava Jordi Pujol a visitar les oficines, i es trobava que del lavabo sortien un senyor i una senyora que s'excusaven dient: «No, és que m'ha tret els punts d'una operació d'apendicitis». De llavors hi ha moltes anècdotes, algunes de les quals ja les heu publicades a *L'Avenç*, des de gent progre fins a personatges que simplement eren curiosos o una mica especials. Va ser una etapa divertida, i a més de guanyar-nos-hi la vida, hi vam fer molta feina. Perquè era un producte que estava i està encara molt bé... i a més va ser la base de tota una empresa que es va crear posteriorment.

Va estar-hi però poc temps. El 1970 acaba la carrera, i se'n va a Anglaterra. Sí, m'ofereixen un lectorat a Anglaterra i me'n vaig anar a Durham, a la vora de Newcastle, que és un lloc petit, en plena decadència, on justament hi vaig viure l'any de la gran vaga dels miners. Vaig anar a parar en un college, on el professorat sopàvem a la *high table*, vestits amb toga: era un lloc molt tradicional i

al principi em va costar d'entrar-hi. Però de seguida vaig conèixer gent, em vaig fer amb col·legues i amb alguns estudiants, i m'hi vaig integrar bé. M'hi vaig estar un curs, només, perquè entremig, amb l'ampliació de la Universitat Autònoma, en Molas em va proposar si volia tornar.

Aquell any a Anglaterra, què hi va aprendre? Aquell any vaig anar molt a Londres, on hi havia exiliat un parent d'un cunyat meu, el Gaspar Alcoverro, que era del grup del Batista i Roca, i que em deixava una habitació a casa seva. Baixava, doncs, bastant sovint a Londres, on em trobava amb el Narcís Comadira i la Dolors Oller, que eren allà, i amb el Salvador Oliva, que hi feia un lectorat. Aquestes anades a Londres van ser molt importants: la cultura era allà. A més, vaig anar molt al teatre, des del National Theatre fins al més marginal, perquè em movia amb gent del món del teatre i del mim, que em portaven als afores a veure l'*off-London*. Crec que ho vaig aprofitar bastant. Segur m'hauria anat molt bé ser-hi un altre any, sobretot per a l'idioma, perquè al segon any és quan hauria refermat l'anglès, i els de la meva generació, a no ser que fossis de casa bona, hem tingut una formació bastant deficient en llengües estrangeres. Però és clar, en aquell moment, dedicant-me a la literatura catalana que no oferia cap mena de sortida professional, si t'oferien un lloc a la universitat, l'havies d'agafar.

A Anglaterra vaig treballar també molt en la tesi [sobre el crític modernista Raimon Casellas], i vaig seguir molt tot el món artístic, el prerafaelisme... I vaig llegir molta

crítica anglesa: abans de marxar, en Molas em va fer una llista de crítics que m'havia de llegir, i a canvi, jo li enviava de tant en tant llibres que comprava; jo anava molt a llibreries, sempre m'ha interessat fer-me una biblioteca.

I Raymond Williams era a la llista, és clar. Sí, era dels que era a la llista d'en Molas i que vaig llegir immediatament. És un personatge que no sé fins a quin punt m'ha influït, perquè sempre reps impactes d'aquí i d'allà, i tot plegat es barreja amb la teva visió del món, però la influència de Williams ja l'havia rebuda a través del mateix Molas i també del Sergi Beser, que n'era un gran admirador, i amb qui vaig tenir moltes converses: era un moment en què tenies uns mestres molt pròxims, molt assequibles.

I comença la seva trajectòria de professor a la Universitat Autònoma. Tinc entès que sempre l'ha preocupat molt, això de com preparar les classes... No sé si passa amb la docència d'altres disciplines, però jo

considero que cada classe de literatura t'implica una certa investigació, és a dir, un llibre te l'has d'haver llegit en el moment d'anar-lo a explicar; o tenir-lo molt i molt llegit, o bé tornar-te'l a llegir, encara que ja te'l sàpigues. L'ensenyament de la literatura t'obliga a estar en una mena d'investigació permanent. No et pots refiar mai d'una lectura o un tema treballats anteriorment. Els has de portar revisats, refets, i d'un any a l'altre, et canvia la visió i la perspectiva, i vas descobrint noves coses i vas resituant el món.

A mi em sembla que si alguna gràcia té la literatura, és justament aquesta: que no és un camp on a i b siguin a+b, sinó que poden ser moltes coses. I aquest punt d'incertesa que t'obliga a rumiar i repensar constantment les obres i el seu context, és una de les coses que haurien d'aprendre els estudiants del seu pas per la universitat. Un bon estudiant de literatura és aquell que és capaç d'estar sempre revisant les seves lectures, i més enllà, revisant també la seva concepció de la història de la literatura: no tenim uns esquemes establerts.

Però justament la fixació d'uns esquemes històrics ha estat una de les feines de l'escola d'en Joaquim Molas...

Jo agraeixo moltíssim a Joaquim Molas que, en un moment determinat, ens hagués donat uns esquemes molt clars de la situació dels estrats socials, de la situació literària, dels corrents, els grups, etc., però també agraeixo molt a Joan-Lluís Marfany que n'hagi destruït molts, d'aquests esquemes. No només els d'en Molas, sinó els de molta altra gent, perquè ens ha ensenyat una cosa molt important: i és que tot ha d'estar en constant revisió. Que ara en Marfany ens agafi una cosa tan sagrada com és la Renaixença i la revisi de cap a peus és importantíssim. Val a dir que en Molas ja n'havia fet una primera revisió a fons i havia renegat del terme «Renaixença». Quan jo estudiava amb ell, el terme no existia, perquè havíem d'utilitzar les formes de definir els corrents literaris segons Europa i això de la Renaixença era un invent romàntic local amb el qual havíem de tallar. Posteriorment en Molas el va recuperar canviant-ne el sentit i entenent-lo com un moviment socio-cultural. El Modernisme, estudiat pel mateix Molas i el Marfany, havia servit de model per a la reconstrucció dels moviments culturals del país. Però ara, partint d'una minuciosa revisió de la documentació primària i de la relació entre literatura i política, en Marfany està obrint perspectives totalment noves sobre la primera meitat del segle XIX.

En un text interessantíssim del 1982, titulat "Funció actual de la història de la literatura", llegit al primer col·loqui d'historiadors i crítics de la literatura catalana i publicat a l'Escorpí, vostè hi diu que «La història de la literatura té la funció d'establir un pont entre el passat i el present», i afegeix que «tota mena de pont, tota mena de tradició, s'estableix i se sosté des del present». Parlem, doncs, del paper que té la història en la manera d'entendre la literatura que els va ensenyar en Molas. És aquesta idea –que també ve de Pierre Vilar– que tot forma part d'un únic procés, en el qual la literatura té un paper dintre de la història i la història té un paper dintre de la literatura. El que passa és que la literatura té el seu propi llenguatge, també. Crec que a vegades via marxisme, a través d'unes lectures quadriculades que havíem fet en altres èpoques, oblidàvem que la literatura té els seus propis codis –i això, per les vies que sigui, ho hem après a posteriori. Sobre aquesta formació marxista, ens va venir l'estructuralisme i tots els corrents crítics més moderns que ens han anat influïnt i ajudant a descobrir l'especificitat de la literatura. I crec que la gràcia és situarte en l'encreuament d'aquests dos camps: és a dir, d'una banda tens tot el món de les tensions socials, polítiques, de tota mena que viu una societat, i de l'altra, paral·lelament, surten uns productes que no s'expliquen directament o mecànicament a través d'aquestes tensions, però que en canvi no deixen de ser-ne productes, tot i que esbiaixats. Però aquesta és la gràcia.

N'és un bon exemple la novel·la dels anys 1930, que parteix d'una tradició pròpia i d'anàlisi del món intern

de l'home, de la seva psicologia, però, al mateix temps, ho fa enmig d'unes tensions polítiques i socials. Són els anys d'ascensió del feixisme i del nazisme en els quals, a més, sorgeixen els conceptes humanístics que intenten salvar la concepció moral de l'home. Les teories de Freud i les tendències psicologistes es relacionen amb tot aquest corrent humanístic i incideixen directament sobre la novel·la. Aquesta novel·la preocupada per la construcció moral de l'home, en topa amb la psicoanàlisi, enlloc de construir l'home moral el posa en qüestió perquè situa els trets determinants del comportament humà en el subconscient i no en la consciència. Això elimina el sentit clàssic de l'home i, per tant, de la moral. Som en els anys de la deshumanització: guerres, camps de concentració, exterminis i misèries. I també som en els anys d'una literatura auto-reflexiva que es planteja el seu propi paper dintre de la societat. En l'encreuament de tot això s'escriven unes novel·les que tradueixen totes aquestes tensions, de moltes i diverses maneres: des de Pla fins a Sagarra,

La literatura forma part de la història, però té el seu propi llenguatge. Sobre una formació marxista, l'estructuralisme i els corrents crítics més moderns ens han anat ajudant a descobrir l'especificitat de la literatura »

fins a un Llor o un Soldevila. I, encara, un Trabal, un Calders o un Espriu: cadascú a la seva manera ens mostra la imatge de l'home entre la humanització i la deshumanització. A nivell europeu som entre Zweig, per una banda, i Joyce, per l'altra. En el fons, amb totes les diferències, hi ha un camp de preocupacions comunes... Són productes de l'època, però al mateix temps són literatura; bona literatura. ¿Ens podríem explicar la història europea dels anys 30s i 40s sense tenir en compte els conceptes de l'home que ens deixen entreveure aquestes obres? I això independentment de si són més bones o més dolentes.

No entréssim ara en el pantanós terreny de les valoracions...

Jo crec que aquí tenim un problema greu, producte de la situació política i cultural, que és el de valoració: les valoracions no són mai objectives, són producte de l'estatus, de la mateixa situació de la llengua i de la cultura... De vegades nosaltres hem mitificat molt els autors estrangers i sovint hem menystingut els nostres. Hem acceptat les valoracions que ens vénen de fora i hem estat molt autocrítics amb els autors catalans. Si mires altres literatures, en general, no es plantegen qüestions de valoració com fem nosaltres contínuament. Per exemple, en els estudis francesos sobre el tombant del segle XIX, ens

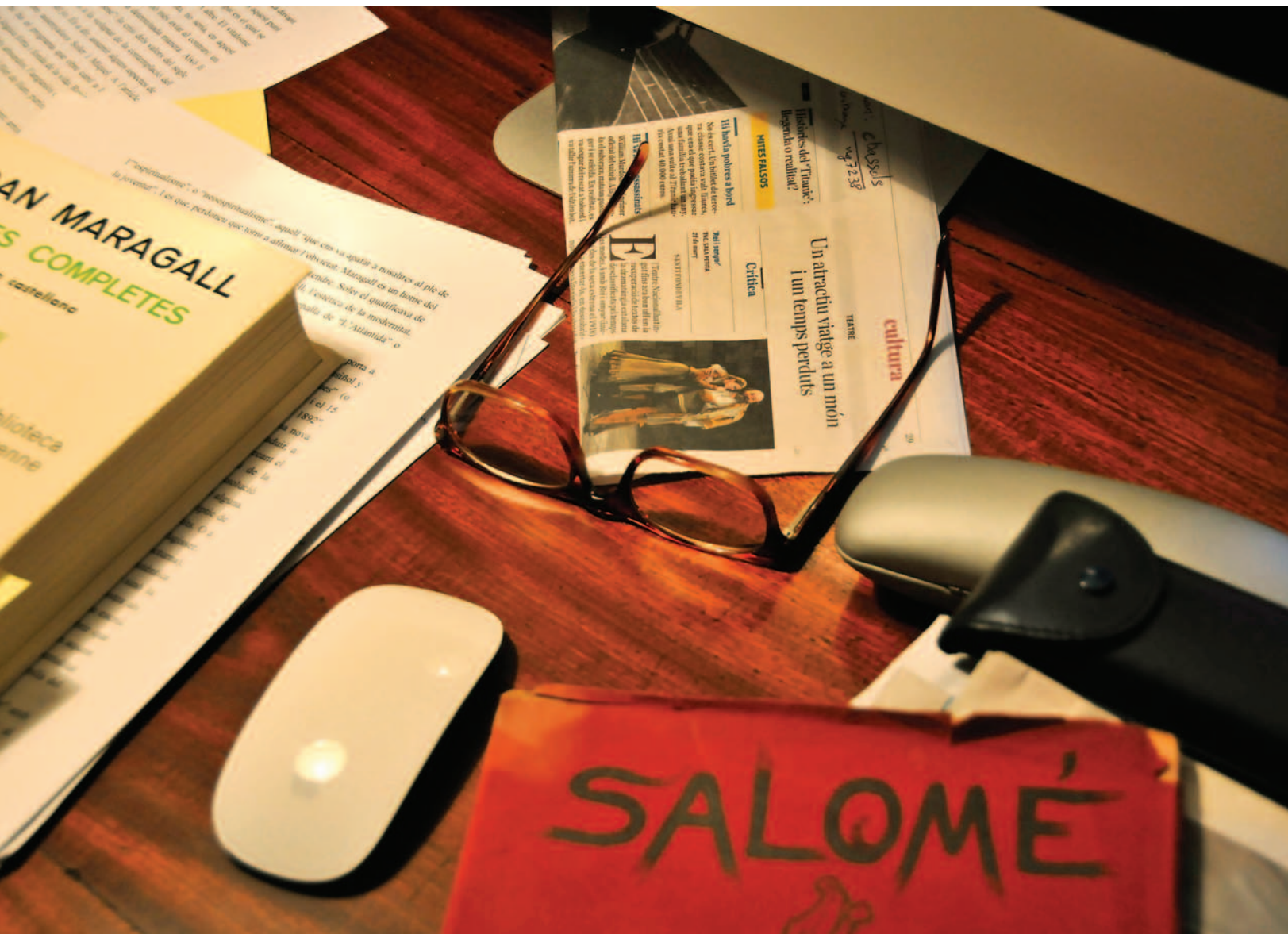
adonem que acullen i donen importància a productes força mediocres, simplement perquè reflecteixen temàtiques determinades de l'època. Però, és clar, són francesos! En canvi, nosaltres, aquest marc de valoració de la història literària, no el tenim. Al contrari, som hiper-crítics en relació amb nosaltres mateixos, i això repercuteix en el fet que no podem tenir cap obra que no sigui objecte de crítiques, cosa que ja estaria bé si no fos que deriva sovint en el rebuig que produeix l'autodi. De fet, fins i tot el que podria ser el cànon d'obres literàries de referència més consensuat, trontolla massa sovint. Podem ser hiper-crítics, però potser ens falten els elements per valorar el que tenim.

Som una cultura amb constats ruptures de la tradició literària, i que ha hagut de reconstruir-se una vegada i una altra. En aquesta funció, l'ensenyament, l'acadèmia, ha jugat un paper que molt sovint no els ha estat prou reconegut. S'ha treballat amb moltes mancances perquè no estem en una situació de normalitat.

En aquest text que ara li citava, vostè afirma que, en la (re)construcció de la història de la literatura catalana, «calia, al capdavant, fer de la literatura catalana "la" literatura (que per això era la litera-

tura del nostre país)» i convertir-la «en punt de partida o d'arribada de les anàlisis comparatives». Quan es parlava de tantes carreres de filologia a la universitat, jo defensava fer una sola carrera de literatura, en la qual la base, el punt de partida, fos la literatura catalana, perquè és la nostra, però sabent que tenim unes grans literatures al voltant, entre elles la literatura espanyola, a més de la francesa o l'anglesa. I que en relació amb elles ens situariem com una literatura petita, però que hauria de ser la plataforma de coneixement de totes les altres. Sabent que de Shakespeare no en tenim cap, això és evident. Però sí que tenim grans autors, des dels clàssics medievals fins als contemporanis, com un Carner, un Riba, una Rodoreda i un Villalonga, que tenen obres perfectament equiparables a primeres figures europees.

Doncs bé, crec que l'estudi de la literatura hauria de partir del nostre territori, però per obrir-lo a totes les altres literatures, que seria una via de coneixement, i potser menys de rebuig. De vegades aquí es fa una dicotomia: ens hem fet unes carreres de filologies que s'han tancat molt dintre d'elles mateixes, i qui fa literatura espanyola pràcticament no veu res de la catalana, ni res de la literatura francesa, a no ser que hi tingui un interès particular i s'ho faci pel seu compte. Caldria, doncs,

estudiar la literatura com a literatura universal, però partint de la literatura pròpia. Amb sentit crític, sabent que aquí no tenim un romanticisme com el francès o l'alemany. Però tenim el romanticisme, que per a aquest país ha significat molt, perquè ha ajudat a construir-lo en una etapa determinada i d'una manera determinada. I tot això aprendre-ho, directament sobre els textos sabent que al costat tens un Coleridge o un Victor Hugo: em sembla que seria una bona manera de ser autocrítics amb la pròpia literatura. Autocrític però al mateix temps valoratiu. I no aquest rebuig, de dir que nosaltres fem una cosa secundària i local, no: nosaltres fem literatura universal, i si aquest país ha tingut alguna gràcia ha estat que quan s'ha plantejat fer literatura, ha volgut fer literatura universal.

La literatura és també una eina de construcció d'un país, d'una consciència de país?

Una de les coses que ha d'estudiar la història de la literatura és el paper que té la literatura d'un país en la construcció del que entenem per consciència nacional. Evidentment hi ha moltes maneres de fer-ho, perquè això de tenir consciència nacional pot voler dir moltes coses que potser directament no s'identifiquen amb un nacionalisme –perquè de nacionalismes, a més, n'hi ha de moltes menes. Ara, és evident que en aquest país la literatura, sobretot perquè en determinades èpoques ha fet papers de suplència, ha servit per donar el sentit de continuïtat històrica i per la construcció de la unitat cultural... Per què..., de quin país parlem? De la Catalunya estricta o hi comptem també les Illes i el País Valencià? Perquè les coses varien molt. Els escriptors mallorquins, per exemple, des del segle XIX s'integren plenament en la vida literària catalana i en són fins i tot un puntal bàsic, però de vegades, en tenim una imatge massa deslligada del seu entorn social. Com que això políticament no ho tenim resolt, doncs sempre ens trobem amb aquest problema. I de València se'ns queixen que fem una literatura excessivament principatesca i que tenim poc en compte el País Valencià. Però, ¿tens manera de salvar a través de la literatura el que no ha salvat la política? Per tant, sempre et mous amb una certa inseguretat: un Fuster o un Vicent Andrés Estellés el pots integrar molt bé, i si vols, la novel·la d'aquests últims anys també, perquè hi ha hagut una forma d'unificació cultural, però quan entres en la literatura popular, o en altres àmbits, et trobes amb elements molt divergents i difícilment explicables des de la unitat.

I, per tant, cal diversificar-ho perquè no hi ha una unificació cultural i política que et permeti fer una història de la literatura dels Països Catalans: pots fer-la, i dir que hi ha una voluntat de construcció d'una nació, però no tens la unitat cultural en els termes en què podia ser-hi al segle XIV o al segle XV, quan ja comença a haver-hi les derivacions entre uns i altres. Per tant, una història de la literatura catalana, si es construeix com a nacional i per nacional entenem Països Catalans, hem d'entendre que la diversitat és molta, i que ho és també socialment. El que tenim en comú és la llengua, amb les seves apor-

tacions diferenciades: perquè el paper que ha tingut Mallorca en la construcció del català literari ha estat bàsic i fonamental. Joan Alcover, però sobretot Costa i Llobera, al costat de Verdaguier, Fabra i Carner, són els que ens han construït la llengua literària del segle XX. Tanmateix es troben problemes semblants en moltes altres cultures.

Per acabar de complicar el panorama, tenim la literatura en llengua castellana que es fa a Catalunya. Com integrem el castellà dins la història de la literatura catalana? A veure, jo, com que tinc aquesta mica de base marxista, no deixo de pensar en termes de mercat. On és el mercat de la cultura castellana que es fa a Catalunya? Evidentment es mira el mercat català, però

Una literatura en dues llengües, existeix? La literatura catalana i la literatura castellana a Catalunya es mouen en dinàmiques «nacionals» molt diferents. Això no vol dir que no hi hagi ponts, i punts de contacte ☞

es mira també tot el mercat espanyol i el llatinoamericà, i per tant bona part de la literatura en castellà que es fa a Catalunya cerca aquest mercat hispanoparlant i, en conseqüència, prescindeix d'explicitar els lligams amb la societat catalana i no vol fer-hi una funció com a cultura integradora. Jo crec que la cultura en llengua castellana actualment està profundament arrelada a Catalunya i, per tant, no se'n pot prescindir, però sovint té més vocació d'integració en la cultura espanyola que no pas en la que es produeix en el marc social català. Ara bé, arribarem a tenir una cultura bilingüe? Existeix, això? De fet, el bilingüisme no és mai una situació estable sinó un procés de substitució, perquè sempre la llengua més poderosa s'acaba imposant sobre l'altra. Una literatura en dues llengües, existeix? Jo crec que no, però potser estic pensant en termes del passat i no del futur... La literatura catalana i la literatura castellana a Catalunya es mouen en dinàmiques d'això que en podríem dir «nacionals» molt diferents. No vol dir que no hi hagi ponts, i punts de contacte, però malgrat tot crec que per literatura catalana en aquests moments encara hem d'entendre la literatura que es produeix en català.

Jo no sé com evolucionarà tot, i potser arribarà un moment que serem independents i la literatura catalana serà en castellà, cosa possible com ha passat en altres cultures: no és la situació que a mi m'agradaria, perquè penso que una literatura i una llengua –dues coses que van profundament lligades–, són una visió del món i, per tant, els elements integradors i identitaris d'una societat. I jo espero que en el futur, a través de l'ensenyament, aquesta societat vagi tenint un grau suficient d'integra-

ció com perquè es reconegui en la llengua catalana –sense que això vulgui dir que no conviski amb d'altres literatures i altres formes d'expressió, que no fan altra cosa que enriquir tot el conjunt. Però penso que encara tenim els elements per reclamar que l'expressió en català sigui la nostra –entre altres raons perquè l'altra ens ve imposada, en bona part, per un estatus polític i per un poder no sempre explícit que ens condiciona.

En els darrers temps, vostè i el seu grup s'han preocupat per la construcció de la imatge social de l'escriptor –un tema especialment sensible en una literatura minoritària com la nostra. Sí, com a grup vam treballar en un projecte que pretenia analitzar el paper de l'escriptor en la societat catalana contemporània: resseguir com es produïa això que entenem com l'«intel·lectual», entre nosaltres, enmig dels condicionants d'una societat com la nostra, sense un poder polític propi o en relació amb l'esforç per crear-lo. Volíem

L'escriptor, d'ençà del romanticisme, es crea una imatge pública per «vendre» allò que ell creu que representa o allò que la societat o alguns sectors socials li permeten o l'aboquen a representar 9

situar-nos en la línia dels estudis sobre la història dels intel·lectuals, amb Christopher Charle com a referent metodològic, però dins del marc català i davant de l'escriptor català: veure com es produïa el procés que porta l'escriptor a carregar-se de valors morals i col·lectius que el converteixen en una veu escoltada i influent. Com es produeix aquest fenomen? Com és rebut per la societat? Des dels nivells més baixos (com es forma i és rebut un escriptor? Com se les apanya per fer-se un nom, és a dir, un lloc, en la societat?) fins al fenomen dels poetes «nacionals» o «populars» (Verdaguer, Riba, Sagarra, Espriu...). Hi ha tota una gamma de matisos que revelen la lluita de l'intel·lectual per influir sobre la societat, i, en aquest sentit, la paraula «influir» pot significar moltes coses perquè, òbviament, tot aquest fenomen se situa al bell mig del mercat cultural. L'escriptor, doncs, d'ençà del romanticisme, es crea una imatge pública per «vendre» allò que ell creu que representa o allò que la societat o alguns sectors socials li permeten o l'aboquen a representar.

Aquí, com que sempre estem construint els fonaments en què se sosté una literatura i una cultura, tenim molt presents els mecanismes de funcionament d'aquest fenomen. En les cultures grans, amb el poder polític consolidat, la meritocràcia actua de manera més regular, molt rígida (encara que, com ens va mostrar Balzac, deixi pel camí molts cadàvers d'aspirants a escriptor) i els estu-

diosos d'aquests països han posat poca atenció a aquests fenòmens de base. En aquest sentit, crec que nosaltres alguna aportació hi hem fet, amb una publicació del grup que girava entorn de la «creació de la imatge de l'escriptor» i un congrés que es fixava en la incidència de tot això en el mercat cultural. Ja sabem, però, que, justament pels mateixos mecanismes que acabo de descriure, amb l'afegit més actual de la influència dels *mass media* i de la cultura líquida, no se'ns ha fet gaire cas.

Tot i que vostè ha estudiat autors concrets, començant pel mateix Raimon Casellas i acabant per Pere Calders, crec que sempre ha predominat l'interès per estudiar els moviments culturals –el modernisme, el noucentisme, ara els anys trenta– més que potser els escriptors individualment entesos. Em sembla que en això també hem evolucionat. En un moment determinat, vam construir una història de la literatura, amb aquesta revisió de valors, i per a nosaltres tenia molta importància aprofundir en la significació d'aquests moviments i el que representaven. Som en un país en el qual aquests moviments han adquirit una dimensió políticocultural perquè han hagut de construir les bases socials sobre les quals assentar la creació literària i donar-li un relleu europeu. I des del modernisme fins al noucentisme, aquests lligams amb la societat han estat molt clars.

Ara bé, en l'estudi d'aquests moviments s'hi inclou la seva construcció i la seva desconstrucció, i la desconstrucció vol dir l'estudi d'allò que escapa als esquemes simples, que em sembla que sempre hem intentat evitar. I en això hi estem col·laborant tots, i no només el nostre grup, des de fa temps. Hi hem inclòs l'estudi particular dels autors perquè no sempre queden prou explicats pel moviment en el qual participen. Sempre són, evidentment, part del seu temps i del seu moviment, però també són creadors que compten amb referents propis. En aquest camp, dins del nostre grup, s'ha establert una col·laboració molt productiva entre els companys, molts dels quals han passat per les meves classes, com Josep M. Balaguer, Maria Campillo, Margarida Casacuberta, Jaume Aulet, Víctor Martínez-Gil, Núria Santamaria, Jordi Marrugat, Olívia Gassol i tants d'altres –podria donar una llista extensíssima de gent que han estat alumnes meus i que des de mètodes i maneres diferents m'han obert camins i m'han ajudat moltíssim. Els considero els primers i millors crítics de tot allò que faig... a més, són molt proclius a criticar-me, cosa que trobo molt bé perquè és positiu i demostra que hi ha una voluntat de treball col·lectiu.

Una de les coses precisament que vostè ha impulsat són els grups de recerca i les seves publicacions.

Jo crec, i això també ho hem conversat moltes vegades dins del grup, que nosaltres a les classes a la universitat hem fet més del que hem donat a conèixer a través dels escrits. Em sembla que metodològicament, i en el coneixement de la història de la literatura, no hem sabut explicar el que expliquem a les classes. Crec que la universitat

té un problema, més que mai, que és que la docència i la vida universitària ofeguen la investigació, i la divulgació de la investigació. És cert que ara tenim grups de recerca que abans no teníem, i fins a cert punt posem en comú les coses, mentre que abans cadascú treballava en allò seu. Però la universitat no acaba de ser un autèntic centre de recerca. Les classes i la burocràcia creixent se't mengen i això fa que les publicacions no sempre corresponguin al nivell de recerca que estàs fent. Ara que estem arribant a la jubilació potser seria l'hora de crear uns espais de recerca amb dedicació exclusiva. Hauríem de tenir la tranquil·litat suficient per poder construir una història de la literatura, o simplement unes lectures literàries, o una visió de la literatura catalana –que és la que nosaltres treballem, encara que espero que quedi clar que hi treballem com a part de la literatura universal–, i no anar sempre amb la llengua fora amb publicacions que a vegades són precipitades perquè el sistema de valoració de la recerca ens obliga a uns terminis.

El que no és precipitat és el seu esperat i encara inacabat estudi sobre la novel·la dels anys trenta. Abans em deia que, d'aquell moment, l'atrau aquesta intersecció entre la novel·la com a reflex de les tensions socials i la nova concepció aportada per la introspecció psicològica, i l'interès pel subconscient i per la mateixa concepció de l'home. Jo tinc una certa proximitat amb la filosofia, i amb la concepció de l'home, potser per la primera formació que vaig tenir... No és que tingui una formació teòrica excessiva, però hi va haver un moment a la universitat que vaig tenir el professor García Borrón, que m'animava perquè em dedicqués a la filosofia. A mi m'agradava molt el curs que ens va fer, però en darrer terme la literatura em va tirar més, ni que fos pel que tenia de connexió amb la societat i amb les preocupacions políticoculturals d'aquells moments: tot això em va dirigir cap aquí, però de vegades detecto que m'agradaria haver-m'hi dedicat més, a la filosofia. En teníem una concepció com sacralitzada, com si es tractés d'una cosa al marge de la vida, que se situava només en l'espai de les grans veritats transcendents. Sobre la marxa hem anat aprenent que és molt més pròxima, i que està molt lligada a tot allò que la literatura reflecteix. De fet, són dues disciplines estretament relacionades. Espero que, pel que fa a la història de la novel·la, no trigaré a acabar-la. La vaig plantejar amb una voluntat de fer-la d'una manera molt completa i això m'ha retardat i m'ha obligat a rectificar alguns plantejaments.

Una de les línies de tensió, si se'm permet l'expressió, entre els estudiosos de la literatura catalana, són, precisament, les divergències entre els historiadors i els crítics de la literatura. A vegades sembla que s'oblida que el mateix Joaquim Molas, capdell de l'escola dels historiadors, té també una faceta important com a crític, i en canvi hi ha qui fa circular malèvolament la idea que a la gent associada a la seva escola no els agrada la literatura en

ella mateixa. En Molas potser ha tingut un problema d'expressió: és una persona que controla molt els seus escrits, potser massa; potser es controla massa ell mateix. I aquesta idea que tu dius malèvola ve més d'aquesta voluntat d'escriure molt científicament i amb molta precisió tot allò que fa. Però les seves classes es basaven en lectures i debats sobre les obres, una cosa que ell va importar d'Anglaterra i que no trobàvem a la universitat, i que els seus deixebles hem continuat aplicant. A mi la literatura m'agrada i hi disfruto; de fet, bona part dels articles que he publicat han estat de lectures de llibres, i tot això que faig de la història de la novel·la bàsicament és una lectura de les obres. Perquè, per mi, l'estudi de la literatura és penetrar en aquest pou sense fons que és un llibre.

I em sembla que el plaer de la lectura és justament aquest: no el de la facilitat, sinó el de la dificultat d'entendre un llibre i d'entendre a fons el fet literari mateix. Per això a mi no m'han fet gaire gràcia aquestes cam-

L'estudi de la literatura és penetrar en aquest pou sense fons que és un llibre. I el plaer de la lectura és justament aquest: el de la dificultat d'entendre un llibre i d'entendre a fons el fet literari mateix ♪

panyes, en les quals he participat de vegades de trascantó, del «plaer de la lectura»: llegir és un gran plaer, però sobretot per la dificultat que et representa, perquè has de batallar amb el llibre, amb les paraules. I no acabar del tot content és bo, i espero que amb les nostres lectures haurem contribuït que en el futur altra gent en faci d'altres més a fons: espero que la literatura catalana no se'ns acabi abans. O, encara que un dia desaparegui, que hi hagi gent prou intel·ligent al món per fer com va fer Maragall, d'aprendre alemany per llegir Goethe; doncs en aquest cas aprendre català per llegir la Rodoreda o Riba: hi ha uns grans autors que es mereixen que gent de fora aprengui la llengua ni que sigui per llegir-los.

S'atreviria a fer-ne una llista, d'aquests autors? Començaria per alguns autors medievals, evidentment: des de Lluïl fins a Ausiàs Marc, o Jaume Roig fins i tot. I dintre dels moderns jo crec que mereixen ser-hi Carner, Víctor Català, Riba, evidentment la Rodoreda, l'Espriu, Pere Quart i moltíssimes d'altres... però ara m'agafes d'imprevist i em deixaré autors grossos!

I en Pla? Evidentment, també. Tot i que jo no sóc una persona especialment planiana, crec que se n'ha abusat molt com a font d'informació, i que en el fons Pla fa molta literatura, però de vegades fa una història de valor relatiu i molt subjectiva. I que per tant cal llegir-lo amb totes

les claus amb què es llegeix un escriptor, i no el podem agafar com una font per a la història de la cultura, perquè en darrer terme ell ho filtra tot. Ara, estic d'acord que és una primeríssima figura, des de la seva visió del món, que també és ben especial.

A més, ell va viure una època en la qual els diversos aspectes de la cultura estaven molt més integrats. Jo trobo que un problema actual de la cultura catalana és que, no només hi ha aquesta desintegració territorial o geogràfica, sinó que hi ha blocs determinats: el dels creadors, el dels joves escriptors, el món universitari, el de l'ensenyament mitjà, tots nosaltres trebalem sense establir ponts suficients entre uns i altres. Aquest és potser també un defecte d'una cultura que no té prou mitjans, o que no té prou ben establertes les seves institucions, o que ella mateixa no és prou institució. Llavors cadascú treballa pel seu compte i com pot.

Jo, que pretenc que *L'Avenç* faci aquest paper, la tinc molt present, aquesta dificultat... Sí, i amb *Els Marges* també ens hi trobem: a nosaltres ens hauria agradat, més que ser una revista de recerca, ser una revista d'alta cultura d'aquest país, que és el que inicialment intentàvem. Però ha arribat un moment en què els estudis literaris no formen part d'aquesta alta cultura, si és que existeix aquesta alta cultura. Potser ja no existeix i és una entelèquia... perquè ens hem desmembrat.

Potser això que entenem per cultura és cada vegada més «líquid», i se'n està desfent a les mans. Però jo sóc dels anys seixanta i encara defenso una determinada visió de la cultura, i penso que ha de deixar algun pòsit 9

No sé si la *Revista de Catalunya* va arribar a ser mai aquest model... Sí, nosaltres la vam tenir molt en compte, la *Revista de Catalunya*, en els primers moments. I algunes revistes angleses, com *Scrutiny*, que havia fet aquesta funció als anys trenta i quaranta. I per tant, hem hagut de ser una revista de recerca, que és el nostre bé i el nostre mal. I que en darrer terme mostra el problema que et deia de la recerca universitària, que sempre estàs batallant per ser present en el món, quan tenim totes les barres que ens ho dificulten.

Una consideració final: dins aquesta precarietat de la cultura catalana, i dins aquesta necessitat de l'escriptor de tenir una projecció social, hi ha un cert retret cap al món acadèmic per part dels escriptors contemporanis –i ara penso en el Porcel, però no és pas l'únic que se'n queixava– que aquí, a dife-

rència de les universitats americanes, gairebé mai no es parla a classe d'autors vius. El que passa és que potser hi ha escriptors que volen entrar en la història de la literatura molt de pressa... Però el Porcel, el Monzó i el Moncada, per exemple, els hem estat posant a classe ja des de fa molts anys. I tants altres. I, si vas a mirar, el cas del mateix Calders, que se li ha retret tant a en Molas: de fet, la valoració del Calders en bona part va sortir de l'Autònoma i de l'escola derivada d'en Molas...

A l'Autònoma hem creat unes assignatures de literatura actual, que fan el Víctor Martínez-Gil i la Núria Santamaria, i que situen autors actuals dintre de la postmodernitat: em sembla que, en aquests moments, si hi ha algun crític que tingui una visió global de la creació dels joves no és tant la crítica que apareix als diaris com gent com aquests dos i el Jordi Marrugat, que són de tradició acadèmica i que s'han dedicat justament a estudiar la literatura actual. La crítica periodística no té una visió global de la cultura, i sovint es converteix en corretja de propaganda del llibre, o bé d'atac: però generalment és més de lloança, de glossa del llibre que no altra cosa. En canvi la gent del món universitari la donen, aquesta perspectiva. Ara bé, això no se'ls reconeix gaire i és evident que hi ha aquesta fragmentació entre el món acadèmic i el món de la creació.

En Pla deia que fins que no passen cent anys no sabem si un autor o una obra són bons. En canvi, ara hi ha aquesta pressió, que també tenen els historiadors, per estudiar coses cada vegada més pròximes, sense servir una certa distància respecte a l'objecte d'estudi. En un autor, efectivament, els processos de valoració es van fent amb el temps. Això ens crea el dilema de si s'estudia la història literària d'un país o la producció literària actual i els mecanismes d'escriptura. Dins de la tradició europea, s'ha optat bàsicament, encara que no exclusivament, per la primera opció. I, en el cas de Catalunya, hi ha raons clares perquè sigui així, sobretot perquè hi ha molta gent que no coneix ni valora la seva pròpia literatura. Ara, als Estats Units, per exemple, predominen els estudis literaris que corresponrien, més aviat, a la segona opció. Caldria afegir que, en el món actual, la literatura va perdent importància i es dilueix en altres formes culturals. És perfectament legítim estudiar les formes narratives més diverses, bones o dolentes, siguin de la novel·la, del cinema, dels anuncis, en general o audiovisuals, etc. però això dilueix la literatura en una mena de magma que, particularment, a mi, com a professional, no és el que m'interessa. Potser nosaltres encara tenim mitificat això que entenem per cultura, i potser això que entenem per cultura és cada vegada més «líquid», que diu aquell bon home, i se'n està desfent a les mans. Però jo sóc dels anys seixanta i encara defenso una determinada visió de la cultura, i penso que la cultura, a part de l'aigua líquida que va a parar al mar, ha de deixar algun pòsit i que aquest pòsit ens pot servir per alguna cosa. Ara, potser m'equivoco i ja estem en una altra època... ■